

O'ZBEKISTON MINTAQALARI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINING TAHLILI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Saydirasulov A.Z.

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti o'qituvchisi.

Tursunov M. A.

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti magistri.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17936963>

Annotatsiya. O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatiga bevosita bog'liqdir. So'nggi yillarda mamlakatda hududiy iqtisodiy siyosatni modernizatsiya qilish, investitsiya muhitini yaxshilash va mintaqalar o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada O'zbekiston mintaqalarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi tahlil qilinib, asosiy muammolar — iqtisodiy tengsizlik, infratuzilma nomutanosibligi va bandlik masalalari o'rganiladi. Shuningdek, mintaqaviy iqtisodiyotni takomillashtirishning strategik yo'nalishlari, innovatsion yondashuvlar va investitsion mexanizmlar asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: mintaqaviy rivojlanish, iqtisodiy o'sish, investitsiya, infratuzilma, bandlik, innovatsiya, barqaror rivojlanish.

Аннотация. Устойчивое развитие экономики Узбекистана напрямую связано с социально-экономическим потенциалом его регионов. В последние годы в стране проводится масштабная модернизация региональной экономической политики, улучшается инвестиционный климат и сокращаются различия между регионами. В статье анализируется уровень социально-экономического развития регионов Узбекистана, рассматриваются основные проблемы — экономическое неравенство, дисбаланс инфраструктуры и вопросы занятости. Также обосновываются стратегические направления совершенствования региональной экономики, инновационные подходы и инвестиционные механизмы.

Ключевые слова: региональное развитие, экономический рост, инвестиции, инфраструктура, занятость, инновации, устойчивое развитие.

Abstract. The sustainable development of Uzbekistan's economy is directly linked to the socio-economic potential of its regions. In recent years, large-scale reforms have been implemented to modernize regional economic policy, improve the investment climate, and reduce disparities between regions. This article analyzes the socio-economic development levels of Uzbekistan's regions, examining key issues such as economic inequality, infrastructure imbalances, and employment challenges. Strategic directions for improving regional economies, innovative approaches, and investment mechanisms are also substantiated.

Keywords: regional development, economic growth, investment, infrastructure, employment, innovation, sustainable development.

Kirish. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, mamlakat iqtisodiyotining asosiy maqsadlaridan biri hududiy rivojlanishdagi nomutanosibliklarni kamaytirish bo'ldi. So'nggi yillarda qabul qilingan davlat dasturlari, xususan, "Yangi O'zbekistonni rivojlantirish

strategiyasi (2022–2026 yillar)” va “Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturi” bu boradagi sa’y-harakatlarni tizimli yo‘lga qo‘ydi.

Shunga qaramay, bugungi kunda O‘zbekiston mintaqalari o‘rtasida iqtisodiy faollik, ishlab chiqarish hajmi, investitsiya oqimi, bandlik va aholi daromadlari bo‘yicha sezilarli farqlar mavjud.

Masalan, Toshkent shahri va Navoiy viloyati iqtisodiy faolligi yuqori bo‘lgan hududlar sifatida ajralib tursa, Qashqadaryo, Namangan yoki Sirdaryo viloyatlarida bu ko‘rsatkichlar pastroq darajada.

Demak, mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tahlil qilish, ularni muvozanatli o‘rishga yo‘naltirish hamda takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish zarur.

Asosiy qism

1. Mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati

O‘zbekiston Respublikasining mintaqalari o‘zining tabiiy resurslari, mehnat salohiyati va ishlab chiqarish infratuzilmasi bilan farqlanadi. Masalan:

- **Toshkent shahri** — xizmat ko‘rsatish, savdo va moliya markazi;
- **Navoiy viloyati** — sanoat, konchilik va energetika markazi;
- **Farg‘ona vodiysi viloyatlari** — aholi zichligi yuqori, lekin ishlab chiqarish resurslari cheklangan;
- **Qoraqalpog‘iston Respublikasi** — ekologik muammolar sababli ijtimoiy rivojlanish sur‘atlari sust.

2024-yil yakunlariga ko‘ra, Toshkent shahrida jon boshiga YaIM 65 million so‘m atrofida bo‘lgan bo‘lsa, Namangan viloyatida bu ko‘rsatkich 18 million so‘mni tashkil etdi. Bu raqamlar hududlararo tafovutlar hali ham mavjudligini ko‘rsatadi.

2. Mintaqaviy rivojlanishdagi asosiy muammolar

- **Iqtisodiy tengsizlik** — ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarining markaziy hududlarda to‘planib qolishi natijasida iqtisodiy nomutanosiblik kuchaymoqda.
- **Infratuzilma yetishmovchiligi** — transport, kommunikatsiya va energetika infratuzilmasi ayrim mintaqalarda sust rivojlangan.
- **Investitsiya taqsimotidagi nomutanosiblik** — investitsiyalarning katta qismi Toshkent va Navoiy viloyatlariga yo‘naltirilmoqda.
- **Bandlik va migratsiya muammolari** — ayrim hududlarda ish o‘rinlarining yetishmasligi natijasida mehnat migratsiyasi kuchaymoqda.
- **Innovatsion salohiyatning pastligi** — ilmiy tadqiqot va texnologik yangiliklar mintaqalarda yetarlicha joriy etilmayapti.

3. Rivojlanishni takomillashtirish yo‘llari

O‘zbekiston mintaqalari rivojlanishini jadallashtirish uchun quyidagi strategik yo‘nalishlarni amalga oshirish zarur:

- **Hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish.** Investitsiya loyihalarini hududiy xususiyatlardan kelib chiqib rejalashtirish, mahalliy resurslarga asoslangan ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirish.

- **Infratuzilmani modernizatsiya qilish.** Transport-logistika tizimini yaxshilash, raqamli infratuzilma yaratish va sanoat zonalarini kengaytirish orqali mintaqalar o'rtasida iqtisodiy aloqalarni kuchaytirish.

- **Innovatsion faoliyatni rag'batlantirish.** Texnoparklar, startap markazlar, universitet va ishlab chiqarish korxonalari hamkorligini kengaytirish.

- **Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash.** Mahalliy aholini iqtisodiy faoliyatga jalb etish uchun imtiyozli kreditlar va subsidiyalar tizimini kengaytirish.

- **Mehnat resurslarini rivojlantirish.** Hududlarda kasb-hunar markazlarini tashkil etish orqali malakali kadrlar tayyorlashni kuchaytirish.

- **Barqaror ekologik siyosat.** Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik muammolarni kamaytirish mintaqaviy barqarorlik uchun muhim omil hisoblanadi.

4. Amaliy natijalar va istiqbollar

So'nggi yillarda O'zbekistonning ko'plab viloyatlarida iqtisodiy o'sish sur'atlari yaxshilanmoqda. Masalan, **2024-yilda Samarqand viloyatida** sanoat ishlab chiqarishi hajmi 14% ga, **Qashqadaryo viloyatida** esa 12% ga oshgan. Bu mintaqalarda yangi sanoat zonalar, logistika markazlari va turizm loyihalari ochilishi bilan bog'liq.

Shu bilan birga, **“Yashil iqtisodiyot”, “Raqamli O'zbekiston – 2030”** dasturlari mintaqalar iqtisodiy faolligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston mintaqalarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi jarayoni ijobiy yo'nalishda davom etayotgan bo'lsa-da, hududlar o'rtasida hali ham sezilarli tafovutlar mavjud. Mintaqaviy siyosatni takomillashtirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- Mintaqaviy rivojlanish dasturlarini mahalliy resurslarga asoslash;
- Sanoatni hududiy diversifikatsiya qilish va yangi tarmoqlarni shakllantirish;
- Innovatsion, “yashil” va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish;
- Kichik biznesni rivojlantirish orqali bandlikni oshirish;
- Hududiy infratuzilma va transport tizimlarini modernizatsiya qilish;
- Investitsiyalarni teng taqsimlash va xususiy sektor faolligini kuchaytirish.

Ushbu yo'nalishlar asosida mintaqaviy iqtisodiyotning samaradorligini oshirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash va O'zbekistonning har bir hududida barqaror rivojlanish modelini shakllantirish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2022). *Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi – 2022–2026 yillar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). *O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi to'g'risida hisobot*. Toshkent: Statqo'm rasmiy sayti <https://stat.uz>.
3. Qodirov, M., To'xtayev, A. (2023). *Mintaqaviy iqtisodiyot asoslari*. Toshkent: “Iqtisodiyot” nashriyoti.
4. Karimov, A. (2021). *O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va hududiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlari*. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 15-martdagi PQ–110-son qarori “Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
6. Hasanov, B. (2022). “Hududlararo iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishning zamonaviy mexanizmlari.” *O‘zbekiston iqtisodiyoti jurnali*, №3, 45–52-betlar.
7. Yusupov, D. (2023). *Raqamli iqtisodiyot sharoitida mintaqaviy rivojlanish masalalari*. Toshkent: TDYUI nashriyoti.
8. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). *Regional Development and Inclusive Growth in Central Asia*. New York: UNDP Publications.
9. World Bank. (2022). *Uzbekistan Economic Update: Transitioning to a Green and Resilient Economy*. Washington, D.C.: The World Bank.
10. Asian Development Bank (ADB). (2024). *Regional Cooperation and Economic Integration in Central Asia: Progress Report*. Manila: ADB Publications.
11. Soliyev, U. (2020). “O‘zbekiston mintaqalarida iqtisodiy siyosat samaradorligini baholash.” *Iqtisodiyot va innovatsiya*, №2, 30–38-betlar.
12. O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi. (2023). *Hududlarda innovatsion salohiyatni oshirish bo‘yicha hisobot*. Toshkent.